

TIEDOTTEEN LISÄKSI YHTEENVETOA

MIELENTERVEYSBAROMETRIN MUISTA TULOKSISTA

Ongelmien saama julkisuus hyödyttää tavallista kuntoutujaa

Mielenterveysongelmien käsitteleminen mediassa julkisuuden henkilöiden kautta koetaan hyväksi asiaksi. Enemmistö jokaisesta tutkimukseen osallistuneen ryhmästä arvelee, että *"mediassa käsiteltävät julkisuuden henkilöiden mielenterveysongelmat auttavat asiaa, koska mielenterveysongelma saa siten kasvot ja kuntoutuja sekä ympäristö tietävät, että muillakin niitä on"*.

Kuntoutujista peräti 57 prosenttia oli väitetyin kanssa täysin samaa mieltä. Kun tähän lisätään siihen jokseenkin yhtyneet (30 %), puhutaan valtaenemmistöstä, 87 prosentista. Omaisten parissa vastaavat luvut olivat 45 ja 35 prosenttia, väestössä 14 ja 55.

Mielenterveysalan ammattilaisilla ei ole mitään sitä vastaan, että julkisuuden henkilö antaa kasvot ongelmille. Vajaa kolmannes (30 %) on täysin tätä mieltä, 56 prosenttia jokseenkin väitetyin kannalla.

Ammattilaisten näkemys oli yhtä vankkumaton silloinkin, kun tutkittiin kolikon kääntöpuolta väittämällä, että *"mediassa käsiteltävät julkisuuden henkilöiden mielenterveysongelmat ovat haitallisia sellaisten ihmisten asemalle, jotka kärsivät masennuksesta tai kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä"*.

Neljä viidestä ammattilaisesta torjui ajatuksen. Kuntoutujistakin niin teki enemmistö (54 %), mutta heidän omaisensa ja väestö eivät olleet asiasta aivan yhtä vakuuttuneita. Omaisista suurempi osa asettui väitetyin kannalle (42 %) kuin sitä vastaan (38 %). Väestöstä 46 prosenttia ei pitänyt väitettyä todenmukaisena. 30 prosenttia kuitenkin yhtyi siihen ehdotettuun.

Ammattilaisten mielestä tarvitsijat eivät saa tarpeeksi apua

Vaikka ammattilaiset totesivat enemmistön voimin mielenterveyspalvelujen laadun olevan Suomessa yleensä hyvä, eräät hoitoa koskevat epäilyt nousivat heidän vastauksiinsa esiin. Yhdeksän ammattilaista kymmenestä totesi, että avun tarvitsijat eivät saa Suomessa riittävästi mielenterveyspalveluja (91 %) tai, että useimmat mielenterveysongelmaiset eivät pääse jonottamatta psykiatriseen hoitoon aina, kun ovat sen tarpeessa (92 %).

Ammattilaisten enemmistön (60 %) mielestä mielenterveyspalvelujen työntekijät eivät pysty tukemaan mielenterveysongelmaisten kuntoutumista hyvin. Henkilökunta on heidän mielestään lukumäärältään riittämätöntä, ajatellaanpa sitten avohoitoa tai mielenter-

veyspalveluita yleensä. Enemmistö on täysin varma kummastakin. Kun mukaan laskeaan nekin, jotka ovat asiasta jokseenkin vakuuttuneita, puhutaan yli 80 prosentista.

Ammattilaisten enemmistö toteaa myös, että *”potilaita juoksutetaan kolmen kuukauden välein kontrollikäynneillä, mutta varsi naista hoitoa he eivät useinkaan saa”*. 59 prosenttia on tätä mieltä. 75 prosenttia taas totesi, että *”mielenterveyspotilaille annetaan liian usein vain sairaslomaa tai lääkehoitoa, muttei mitään muuta”*.

Suomen mielenterveyspalvelujen ongelmana tuntuu olevan 65 prosentin toteama työvoiman osaamisen ja käytön kohdentumattomuus.

Enemmistö (61 %) tarjoaa ratkaisuksi ammattilaisten palkkaamista hallinnollisiin tehtäviin. Näin saataisiin hoitohenkilökunnalle lisää mahdollisuuksia kohdentaa resurssit hoitotyöhön.

Yhtä lailla enemmistö (56 %) totesi lisäksi, ettei vapaaehtoistyötä ja kolmannen sektorin mahdollisuuksia antaa mielenterveys palveluita ole vieläkään otettu Suomessa riittävästi huomioon.

Kaikkiaan 62 prosenttia kuitenkin uskoo melko vahvasti, etteivät vakavat ja hankalasti hoidettavat sairaudet kuten skitsofrenia jäisi nykypäivänä liian vähälle huomiolle siksi, että resursseja suunnattaisiin liikaa lievempiin sairauksiin.

Avohoitomenetelmien tila jakaa mielipiteitä

Käytännössä melkeinpä jokainen ammattilainen kiistää, että psykoterapiahoitoihin uhrattaisiin nykyisin liikaa aikaa ja rahaa. Useimmat ovat lisäksi sitä mieltä, ettei avohoito kohdennu tällä hetkellä liian paljon lievemmin sairaiden hoitoon. Tätä mieltä on kaksi kolmesta (68 %) mielenterveysalan ammattilaisesta.

Sen sijaan mielipiteet jakaantuvat puolesta ja vastaan, kun kysytään avohoidon hoitomenetelmien nykyaikaisuudesta Suomessa. 42 prosenttia on sitä mieltä että ne ovat puutteellisesti kehittyneitä tai vanhanaikaisia. 47 prosenttia taas on asiasta aivan toista mieltä.

Kuntoutujat melko tyytyväisiä saamiinsa mielenterveyspalveluihin

Kuntoutujien enemmistö on varsin tyytyväinen saamiinsa mielenterveyspalveluihin. Kolme neljästä (76 %) mielenterveyspalveluja saaneesta kokee, että niitä on ollut sopivasti. Melkein neljä viidesosaa (79 %) taas pitää niitä hyvinä. 76 prosenttia psykiatrasta hoitoa tarvitsevista kuntoutujista kertoi saaneensa sitä aina, kun oli ollut sen tarpeessa. 72 prosenttia mielenterveyspalveluja saaneista on sitä mieltä, että palvelua antanut henkilökunta on pystynyt tukemaan kuntoutusta hyvin.

Myös omaisten enemmistö (53 %) antoi tunnustusta mielenterveyspalveluja tarjoavalle henkilöstölle. Omaisten enemmistö (55 %) totesi läheisensä saaman mielenterveyspalvelun olleen hyvälaatuista.

Omaiset suhtautuivat kuntoutujia kriittisemmin saatujen lisäksi mielenterveyspalvelujen sopivuuteen. Määrä on ollut sopivaa vain 55 prosentin mielestä.

Kuntoutujat ja omaiset tyytyväisiä lääkitykseen

Kolme neljästä (76 %) lääkkeitä saaneesta kuntoutujasta ja melkein kaksi omaista kolmesta (65 %) on tyytyväinen lääkityksen määrän sopivuuteen. Molempien ryhmien niukat enemmistöt totesivat, ettei saatu lääkitys ole tuottanut liikaa häiritseviä sivuvaikutuksia.

Neljä viidestä lääkityksellä olevasta kuntoutujasta kertoi rahojensa riittävän lääkkeisiin. Omaisista 74 prosenttia kertoi saman omasta läheisestään.

Ammattihenkilöstön näkemykset poikkesivat kuntoutujien ja omaisten mielipiteistä: joka toinen epäili, etteivät useimpien mielenterveyskuntoutujien varat riitä tarvittavien lääkkeiden hankkimiseen.

Ammattikuntien käsitykset lääkityksestä poikkeavat toisistaan

Saman joukon mielipiteet jakaantuivat puolesta ja vastaan, kun tiedusteltiin mielenterveysyryistä annettavan lääkehoidon kohdentumista Suomessa. 33 prosentin mielestä se kohdentuu sopivasti, kun 43 prosenttia oli eri mieltä. 24 prosenttia ei osannut ottaa asiaan kantaa.

Psykiatrit näkivät tilanteen positiivisemmin kuin psykologit. Psykiatreista 40 prosenttia piti todennäköisenä, että lääkehoito kohdentuu sopivasti, kun psykologeista 27 prosenttia oli samaa mieltä.

Ammattikuntien käsitykset poikkesivat jonkin verran toisistaan myös siinä, kuinka hyvin lääkehoito painottuu masennuksen hoidossa. Psykiatreista 41 prosenttia piti lääkehoidon käyttöä sopivana, psykologeista vain 18 prosenttia. Peräti 55 prosenttia jälkimmäisistä pitää lääkkeiden käyttöä liiallisena, kun psykiatreista samaa mieltä on vain 16 prosenttia. Psykiatreista 33 prosenttia ajattelee, että lääkitys on tällä hetkellä liian vähäistä. Psykologeista ajattelee tällä tavalla ainoastaan 2 prosenttia.

Mielenterveyskuntoutuja vain puolinaisesti yhteiskunnassa kiinni

Mielenterveyskuntoutujia ei pidetä yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä. Kymmenportaisella asteikolla, missä arvo 1 tarkoittaa, että kyseinen ryhmä on täysin yhteiskunnan ulkopuolella ja 10, että he ovat sen täysivaltaisia jäseniä, keskiarvot jäivät asteikon puoliväliin.

Kuntoutujat arvioivat oman tilanteensa 5,78:ksi. Omaiset kokivat läheisensä tilanteen heikommaksi (4,97). Kansalaisten (5,24) ja ammattilaisten (5,28) arviot olivat keskenään samantyyppiset: hieman pessimistisemmät kuin kuntoutujien, mutta optimistisemmät kuin omaisilla. 62 prosenttia omaisista totesi lisäksi, ettei mielenterveysongelmainen voi elää täysipainoista elämää.

Kuntoutujista käsityksen jakoi 49 ja ammattilaisista 52 prosenttia. 41 prosenttia kansalaisista ajattelee vastaavasti.

Mielenterveysongelmat leimaavat ihmisen, ammattilaisten mielipiteet synkimmät

Joka toinen omainen (52 %) arvioi oman läheisensä kuntoutujan joutuneen leimatuksi sairautensa vuoksi. Kaksi viidestä omaisesta (42 %) uskoo, että muut ihmiset välttelevät heidän läheisensä seuraa.

Kuntoutujista pienempi osa (22 %) kokee joutuneensa vastaavaan tilanteeseen. 38 prosenttia tuntee joutuneensa leimatuksi.

Mielenterveysalan ammattilaisten käsitys tilanteesta on selkeästi negatiivisempi. Heistä peräti 74 prosenttia arvelee mielenterveyskuntoutujien leimautuvan terveydellisistä syistä. 45 prosentin mielestä muut ihmiset karttavat samasta syystä kuntoutujien seura.

Kaksi kuntoutujaa viidestä voisi tehdä osa-aikatyötä

Noin kaksi kolmesta eläkkeellä olevasta kuntoutujasta ei kaipaa takaisin työelämään. Tällaisia haluja on 37 prosentilla. Sopivan paikan aukeaminen voisi houkutella 54 prosenttia kuntoutujista osa-aikaiseen työhön.

Omaisot olivat kuntoutujien kanssa samoilla linjoilla. 26 prosenttia arveli, että heidän eläkkeellä olevilla läheisillään olisi kiinnostusta siirtyä takaisin työmarkkinoille, ja 35 prosenttia piti todennäköisenä, että perheeseen kuuluva kuntoutuja havittelisi osa-aikatyön tekemistä.

Psykkisestä sairaudesta voi parantua täysin, lääkkeet ja tuki mahdollistavat normaalin elämän

Suomalaisten selkeä enemmistö (62 %) pitää jokseenkin mahdollisena, että psykkisestä sairaudesta voi parantua täysin. Lisäksi juuri kukaan väestöstä, omaisista tai kuntoutujista itsestään ei halua syyllistää mielenterveysongelmien kanssa painiskelevia.

84 prosenttia suomalaisista kieltää, että mielenterveyden järkkymisestä saisi syyttää pääosin itseään. Omaisista ajattelee samalla tavalla 90 ja kuntoutujista 86 prosenttia, ammattilaisista melkein jokainen.

Käytännössä kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat vakuuttuneita siitä, että hyvillä lääkkeillä, psykoterapialla tai muulla tuella mielenterveyskuntoutuja pystyy elämään normaalia elämää. Kuntoutujista 63 prosenttia oli tästä jopa täysin vakuuttunut. Omaisista samalla tavalla ajatteli 48 ja ammattilaisista 41 prosenttia. Väestö suhtautui asiaan hieman varauksellisemmin: 22 prosenttia oli täysin vakuuttunut väitetyt todenperäisyydestä.

Mielipiteet jakaantuivat puolesta ja vastaan esitettäessä, että *”henkilöt, jotka oikeasti kuuluisivat sairaalahoitoon, ovat häiriöksi muille”*. 56 prosenttia suuresta yleisöstä on enemmän tai vähemmän tätä mieltä. Ajatuksen jakaa kuntoutujista 41 ja heidän omaisistaan 36 prosenttia. Mielenterveysalan ammattilaisista 36 prosenttia oli samaa mieltä.

Väittämä *”mielenterveysongelmiin tai kansanomaisemmin sanottuna hulluuteen liittyy usein positiivinen energialataus”* jakoi mielipiteitä. Alan ammattilaisten enemmistö ei koenut asian olevan lainkaan näin, 54 prosenttia oli täysin ja 33 prosenttia jokseenkin eri

mieltä. Joka toinen (48 %) väestöön kuuluva ei pitänyt väitettä todennäköisenä. Yhtä moni kuntoutuja ja joka kolmas omainen olivat samaa mieltä.

Mielenterveyskuntoutujia ei saa unohtaa suunnattaessa sosiaali- ja terveystalouden resursseja

Suomalaisten enemmistö (56 %) keskittäisi mielenterveyskuntoutujille nykyistä enemmän sosiaali- ja terveyssektorin resursseja. Vain syrjäytymisvaarassa olevat nuoret saivat enemmän sympatiaa osakseen. Tämä ryhmä kaipaa rahallista panostusta 70 prosentin mielestä. 44 prosenttia suuntaisi tukea syrjäytymisvaarassa oleville aikuisille. Enemmistön (57 %) mielestä eläkkeellä olevien vanhusten asia kaipaa panostusta. Joka toisen (48 %) mielestä resursseja pitäisi suunnata lapsille yleensä. Myös sellaiset väestöryhmät kuten syöpäsairaat (37 %) tai kehitysvammaiset (33 %) ovat monen mielestä lisäpanostuksen arvoisia. 29 prosenttia suuntaisi panoksia yksinhuoltajille, 28 prosenttia opiskelijoille. Joka viidennen mielestä alkoholitit kaipaavat lisää tukea.

Kuntoutujat ja omaiset yhtä mieltä resurssien tarpeesta

Sosiaali- ja terveystalouden resursseihin omakohtaisesti tutustuneet mielenterveyskuntoutujat ja heidän omaisensa esittivät vaatimuksensa voimakkaammin kuin väestö. Eri tuensaajaryhmien väliset painopisteet sen sijaan ovat kaikilla ryhmillä samanlaiset.

Useampi kuin yhdeksän kymmenestä omaisesta ja kuntoutujasta vaatii resurssien kohdentamista nykyistä voimakkaammin mielenterveystyöhön. Myös psykiatrit ja psykologit esittävät erittäin voimakkaan vetoomuksen resurssien aiempaa voimakkaammasta keskittämisestä mielenterveyskuntoutujille. 18 prosenttia alan ammattilaisista on tätä mieltä.

Alkoholismi ja huumeet kauhistuttavat enemmän kuin mielenterveysongelmat

Mielenterveysongelmista kuntoutuvat eivät ole 27 prosentillaan lähimainkaan ei-toivotuimpia naapureita. Suomalaisista peräti 83 prosenttia karsastaa huumeiden käyttäjien muuttamista lähistölle. 69 prosenttia ei haluaisi alkoholisteja kotinsa läheisyyteen.

Henkirikoksesta tuomitut eivät tule kyseeseen 69 prosentille, ja 33 prosenttia toivoisi jostain muusta rikoksesta tuomion saaneiden asettuvan asumaan muualle. Suomalaiset hyväksyisivät AIDSia sairastavan naapurikseen mieluummin kuin mielenterveysongelmista kuntoutuvan. AIDS-potilasta naapurina karsastaisi 14 prosenttia. Yhtä moni totesi, ettei hyväksyisi homoseksuaaleja lähiympäristöönsä.

12 prosenttia ei sietäisi eri rotuun kuuluvia ihmisiä lähellään. Eri uskontoa tunnustavat tai eri kieltä puhuvat olisivat ylivoimainen este vain marginaaliselle joukolla suomalaisia.

Mielenterveysbarometristä

Mielenterveysbarometri tehtiin nyt viidettä kertaa. Mielenterveyden keskusliitto selvittää vuosittain mielenterveysongelmista kärsivien sekä eräiden muiden ryhmien suhtautumista erilaisiin mielenterveyden kysymyksiin. Barometrin taulukoihin on kerätty vertailevaa tietoa aikaisemmilta vuosilta niistä kysymyksistä, jotka ovat toistuneet useampaan kertaan.

Tuloksia tulkittaessa on huomattava, että palvelujen laatua arvioivat ne, jotka ovat hoidon piirissä ja jotka ovat Mielenterveyden keskusliiton jäsenyhdistysten jäseniä. Huomattava joukko psyykkisistä häiriöistä kärsiviä eivät ole, joten heiltä ei ole voitu asioita kysyä.

Kuntoutujien ja omaisten aineisto kerättiin 19.-29.9.2009 välisenä aikana. Tätä varten poimittiin satunnaisotos Mielenterveyden keskusliiton jäsenistä. Haastattelut toteutettiin puhelimitse.

Väestöhaastattelut kerättiin 18.-25.9.2009 välisenä aikana Gallup Kanavalla. Kyseessä on 15-74-vuotiaita suomalaisia edustava kotitalouspaneeli (pl. Ahvenanmaan maakunta). Noin puolet joukosta hyödyntää vastatessaan omaa tietokonettaan ja datayhteyttään. Sille osalle joukkoa, jolla ei ole käytettävissään kotonaan Internet -yhteyttä on toimitettu erityinen vastauslaite.

Asiantuntija-aineisto kerättiin Internet-kyselynä 17.-24.9.2009 välisenä aikana.

GRAAFISET YHTEENVEDOT:

[www.mtkl.fi /uutiset 9.10.2009](http://www.mtkl.fi/ uutiset 9.10.2009)